

راه‌های پیشگیری از طلاق عاطفی زوجین

سعیده کریمی^۱

چکیده

وقتی زندگی زن و مرد در کنار یکدیگر به سردی گرایش پیدا کند، طلاق عاطفی اتفاق می‌افتد، در حالی که تقاضای طلاق قانونی نمی‌کنند. برخی اوقات داشتن فرزند یا دیدگاه منفی جامعه به طلاق باعث می‌شود تا از یکدیگر جدا نشوند. چنانچه طلاق عاطفی نادیده گرفته شود مشکلات بسیاری را در زندگی ایجاد خواهد نمود که علائمی همچون عادت به تنهایی، عدم تمایل به گفتگوی با یکدیگر، بی‌توجهی به احساسات یکدیگر و سردی روابط جنسی و بی‌محبتی را می‌توان مشاهده نمود. این پژوهش که با روش توصیفی و حیانی و روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای انجام شده حاکی از آن است که تا با استفاده از دیدگاه اسلام، آیات و روایات و دیگر کتب معتبر به بررسی این موضوع بپردازد. برخی از راه‌های پیشگیری از طلاق عاطفی را میتوان توجه به مسائل معنوی و عبودیت خداوند، خوش اخلاقی و احسان به یکدیگر، توجه جدی به خواسته‌های همسر و برآورده ساختن آن، ایجاد برابری و تطابق در مسائل روحی، جسمی و جنسی و عدم انتظارات سخت و غلط، شناخت مزاج و تمایلات همسر، توجه به بعد فرهنگی و آداب و رسوم همسر و عدم توجه به مداخله‌ی دیگران و درک متقابل سلیقه و علایق زوجین، اشاره نمود.

کلید واژه: پیشگیری، طلاق عاطفی، زوجین

^۱ - طلبه سطح ۲، حوزه علمیه مهدیه خنداب

مقدمه

بدون تردید طلاق عاطفی در زوجین می‌تواند به انحرافات اخلاقی، افسردگی، عدک اعتماد به نفس، و بسیاری از مشکلات روحی و جسمی و اخلاقی، منجر شود. زن و مرد با مدیریت و درایت باسد سعی کنند تا رابطه‌ی خود را در قالب چارچوب‌های اعتقادی، روانی و اخلاقی حفظ کنند و از عواقب بد آن پیشگیری نمایند. زن و مرد ممکن است برای جبران این نقیصه از طریق روابط الوده و اشتباه اقدام نموده و موجب سبب سردرگمی و مشکلات روحی فراوان برای خود و دیگران شوند. زوجین باید به مرحله‌ای از درک و فهم متقابل برسند که هیچکس نمیتواند مشکل آنان را برطرف نماید، بلکه با برقرار کردن روابط عاطفی، صمیمی و توأم با گذشت و معرفت می‌توانند زندگی آرام و با برکتی را برای خود ایجا نمایند.

اهمیت پرداختن به موضوع طلاق عاطفی این است که ممکن است این مسئله باعث هزاران مشکل اخلاقی، رفتاری و اجتماعی در فرد و جامعه شود و نظام خانواده را متلاشی نماید. بنابراین ضرورت دارد تا در این زمینه تحقیقات دقیق و مشروحی انجام شده و نتیجه‌ی آن از طریق آموزش در رسانه‌های مختلف، به اطلاع عموم رسانده شود. حال این سوال مطرح است که علل و عوامل ایجاد طلاق عاطفی چیست؟ و چگونه می‌توان از اینگونه طلاق پیشگیری نمود؟

در مورد طلاق عاطفی و عوامل به وجود آمدن آن و راه‌های پیشگیری تاکنون کتب و مقالات بسیاری به چاپ رسیده است که در اینجا به عنوان پیشینه تحقیق به برخی از این تالیفات اشاره می‌شود: مقاله‌ی «اثر بخشی آموزش تنظیم هیجان بر فرسودگی زناشویی و طلاق عاطفی زنان متقاضی طلاق، نویسنده فرهاد اصغری و همکاران، در این پژوهش به بررسی تاثیر آموزش تنظیم هیجان بر فرسودگی زناشویی و طلاق عاطفی زنان متقاضی طلاق، از جامعه آماری دادگستری رشت به تعداد ۳۰ نفر پرداخته شده است» و مقاله‌ی «ساخت، تحلیل و هنجاریابی آزمون طلاق عاطفی، فاطمه محمدی و همکاران» و مقاله «رابطه بهزیستی اخلاقی با کاهش تعارضات زناشویی و طلاق عاطفی، مه‌بان ممتازی، در این تحقیق به تبیین و تشریح بهزیستی اخلاقی پرداخته شده که می‌تواند منجر به کاهش تعارضات و طلاق عاطفی شود» کتاب «جدایی خاموش (طلاق عاطفی) کفایت سلمانیان و همکاران. این کتاب یک اثر پژوهشی است که پیرامون خانواده، عشق، مشکلات و روابط و همچنین جدایی و طلاق صحبت می‌کند» مزیت و نوآوری این مقاله در این است که ابتدا علائم طلاق عاطفی بیان شده و سپس به بررسی راه‌های

پیشگیری از طلاق عاطفی با استفاده از آیات، روایات و دیدگاه صاحب‌نظران، پرداخته شده است. ضمناً از این گونه تحقیقات می‌توان در زمینه مشاوره خانواده، ازدواج و حل اختلافات خانوادگی استفاده نمود.

مفهوم شناسی

در این قسمت برای درک بهتر موضوع مقاله، مفهوم کلمات کلیدی به صورت لغوی و اصطلاحی بیان خواهند شد

۱- مفهوم پیشگیری

لغوی:

کلمات مترادف پیشگیری عبارتند از: جلوگیری، دفع، ممانعت، اجازه ندادن،

«پیش‌گیری (prevention) در لغت به معنای جلوگیری، دفع، منع سرایت مرض

از پیش، تقدم بحفظ، صیانت، حفظ صحت، جلو مرض گرفتن» آمده است^۱

(حاصل مصدر) ۱- جلوگیری ۲- (اسم) (پزشکی) هر نوع اقدامی که طبیب یا مامور

بهداری برای جلوگیری از بروز مرض انجام بدهد.^۲

اصطلاحی:

«پیشگیری در اصطلاح یعنی اقدام موثر علیه عوامل یا فرآیندهایی که در بروز

بزهکاری و انحراف، نقش تعیین‌کننده و قاطع ایفا می‌کنند. تدابیر یا اقدام‌های پیش‌گیرنده

جنبه جمعی دارد، یعنی مخاطب آن، کل جمعیت یا گروه یا بخش معینی از آن است. زمانی

که هدف اجتناب از انتخاب رفتارهای مجرمانه یا منحرفانه است، اقدام‌ها یا تدابیری پیش

گیرانه خوانده می‌شود که قبل از ارتکاب اعمال بزهکارانه یا کج‌روانه و نه بعد از آن اعمال

شوند و بالاخره، اگر پیش‌گیری شامل اعمال تدابیر یا اقدام‌هایی قبل از ارتکاب هر جرم

کیفری یا پیش از انتخاب هر رفتار منحرفانه است، در آن صورت، این تدابیر یا اقدام‌ها نمی

^۱ - معین، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، ص ۹۳۳

^۲ - عمید، فرهنگ عمید، ذیل واژه پیشگیری

توانند مستقیماً قهرآمیز و سرکوب گر باشند، زیرا اعمال سرکوبی کیفری مستلزم آن است که جرمی قبلاً ارتکاب یافته باشد»^۱

۲- مفهوم طلاق

لغوی:

در لغت برای واژه طلاق معانی متعددی ذکر شده است که از جمله «رهایی، آزاد کردن، ترک کردن، واگذاشتن، مفارقت و جدایی است»^۲ «واژه طلاق در اصطلاح شرعی عبارتست از «ازاله قید نکاح بدون عوض با صیغه طالق و شبهه آن»^۳ «در لغت به معنای آزاد ساختن از قید و بند است و آنگاه به صورت استعاره در رها کردن زن از قید و بند ازدواج استعمال شده است»^۴

اصطلاحی:

«طلاق دارای چهار رکن اساسی است که عبارتند از: طلاق دهنده، طلاق گیرنده، صیغه طلاق، اشهاد»^۵ واژه طلاق در اصطلاح شرعی عبارتست از «ازاله قید نکاح بدون عوض با صیغه طالق و شبهه آن»^۶

«در اسلام اصل اولی بر آن است که مرد، زن را طلاق می‌دهد، اما در شرایط خاص، زن می‌تواند از قاضی تقاضای طلاق کرده و بر خلاف میل مرد، قاضی حکم به جدایی زن و مرد دهد که در این صورت یا مرد را مجبور می‌کند تا همسرش را طلاق دهد یا قاضی، زن را مطلقه می‌سازد، که اینگونه طلاق را طلاق قضایی گویند- زن باید در هنگام اجرای صیغه طلاق، از خون حیض و نفاس پاک باشد و نیز از هنگام حیض قبل تا زمان اجرای صیغه طلاق، در حال پاکی با شوهرش ارتباط زناشویی نداشته باشد و دیگر اینکه طلاق می‌بایست در حضور دو شاهد عادل انجام گیرد»^۷

۱ - ، رئوف، مجموعه قوانین دست نویس، ص ۴۲

۲ - آذرنوش، فرهنگ معاصر عربی-فارسی، ص ۴۰۲

۳ - نجفی، جواهر الکلام، ج ۳۲، ص ۲

۴ - طباطبایی، المیزان ج ۲ ص ۲۳۰

۵ - عامل، لمعة الدمشقیه، ج ۲، ص ۳۸۷

۶ - نجفی، جواهر الکلام، تصحیح محمد قوچانی، ج ۳۲، ص ۲

۷ - خمینی، توضیح المسائل مراجع مسأله ۲۴۹۹

بنابراین طلاق عاطفی به سرد شدن روابط میان زوجین گفته می‌شود که این سردی تمامی جنبه‌های زندگی مشترک زن و مرد مانند روابط عاطفی و روحی، تعاملات گفتاری و روابط جنسی را در بر می‌گیرد. در این مواقع ریشه‌های شادی و نشاط در زندگی مشترک زن و مرد خشک شده و هر کدام در دنیای خود به سر می‌برند. به تدریج طلاق عاطفی تا آنجا پیش می‌رود که هر یک از زوجین برای دیگری حکم هم خانه پیدا می‌کند که صرفاً به بودن با هم عادت کرده‌اند.

علائم طلاق عاطفی

قبل از این که وارد بحث اصلی شویم، ابتدا به برخی علائم طلاق عاطفی اشاره خواهد شد:

۱- عادت به تنهایی

یکی از علائم طلاق عاطفی آرامش بیشتر در تنهایی است. کارها و تفریحات مشترک به شدت کم می‌شود و انگار که تنها زندگی می‌کند، بنابراین وقتی تنهایی عادت هر روزه شود، می‌تواند جزء علائم طلاق عاطفی باشد.

۲- عدم تمایل به گفتگوی با یکدیگر

زن و شوهر دوست ندارند، با یکدیگر صحبت کنند و یا صحبتی برای گفتن ندارند عدم تمایل به گفت و گو، بی‌توجهی به صحبت‌های فرد مقابل، بی‌حوصلگی در گوش دادن و حرف زدن یا سکوت، از دیگر علائم طلاق عاطفی است.

۳- بی‌توجهی به احساسات یکدیگر

علامت دیگر طلاق عاطفی این است که به جای توجه به خواسته‌های همسر، بیشتر به خواسته‌های خود توجه می‌کند، به راحتی عصبانی شده و در قبال اعتراض به بی‌توجهی و سردی، به راحتی مشکل را انکار می‌کند و یا وارد بحث نمی‌شود.

۴- سردی روابط جنسی و بی‌محبتی

سرمایه گذاری را دارد ولی لازمست در این مورد تعارف و احتمال را کنار بگذارد. اگر وابستگی به خانواده در حدی است که نمی‌توانید دوری از آنها را تحمل کنید لازمست این مسئله را جدی بگیرید. اگر دو نفر به هر دلیلی به هم نزدیک شده از دو فرهنگ و آداب و رسوم متفاوت و توجهی به این مسائل نداشته باشند، قطعاً دچار مشکل از طرف خانواده ها خواهند شد. از طرفی دیگر دخالت بستگان و اظهار نظرهای بی‌مورد بر این مشکلات اضافه خواهد شد.

امام علی(علیه‌السلام) می‌فرماید: «النفوسُ اشکالٌ، فما تشاکل منها اتفق، و الناسُ الی اشکال هم امیلٌ - انسان ها دارای شخصیت های متفاوت می باشند؛ پس آنان که هم شکل و هم سنخ یکدیگر هستند، با هم موافقت خواهند کرد و مردم به هم شکل ها و هم سنخ های خود گرایش بیشتری دارند»^۱

کفویت در ازدواج و تناسب در فرهنگ خیلی مهم است و جامعه‌شناسان معتقدند: «در تبیین تاثیر عامل جغرافیا می‌توان گفت اولاً نزدیکی جغرافیایی باعث افزایش ارتباطات میان جوانان شده، زمینه آشنایی آنها را فراهم می‌سازد و ثانیاً افرادی که در یک محدوده جغرافیایی به سر می‌برند، معمولاً از تشابه فرهنگی بیشتری برخوردارند و به طبقه واحدی تعلق دارند»^۲ بنابراین توجه به این نکته خیلی ارزشمند است که زوجین از یک منطقه باشند. چون فرهنگ های آنها نزدیک به هم است و در آداب و رسوم خودشان دچار مشکل نمی‌شوند و زمینه‌ی اختلاف در این زمینه پیش نخواهد آمد.

۷- درک متقابل سلاقی و علایق زوجین

عامل اخلاقی و روانی دیگری که در ایجاد طلاق عاطفی تاثیر بسزایی دارد، متفاوت بودن علاقه‌ها و سلیقه‌ها خواهد بود. همسو بودن سلیقه‌ی زوجین در دوام خانواده تاثیر بسزایی دارد، بدین معنی که اگر زن و شوهر، علایقشان یکی باشد و نوع سلیقه آنان به یکدیگر نزدیک باشد، زندگی آرامتری را خواهند داشت. چنانچه زوجین در اموری همچون اهل سفر یا حضر بودن، رعایت نکات بهداشتی، پوشش ظاهری، تنوع منزل، لباس و غیره، با هم اختلاف نظر داشته باشند و نتوانند یکدیگر را قانع نمایند، به طلاق عاطفی مبتلا خواهند شد.

^۱ - مجلسی، بحارالانوار، جلد ۷۸، صفحه ۹۲

^۲ - مندراس و گوروپچ، مبانی جامعه شناسی، صفحه ۲۳۷

زن و مرد باید در زندگی زناشویی مسائل مربوط به بهداشت و تمیزی خود کوشا باشند و خود را برای یکدیگر آراسته نگهدارند تا اولاً توجه آنان به نامحرم جلب نشود و لغزش و گناه و بی‌عفتی صورت نگیرد و ثانیاً دلدزدگی یا تنفر ایجاد نشود، زیرا بی‌اعتنایی زن و مرد به خواسته‌های یکدیگر، مخصوصاً مسائل بهداشتی، روابط زناشویی را نیز تضعیف می‌کند، مثلاً هر مردی انتظار دارد که همسرش پاکیزه و جذاب باشد، همچنین هر زن نیز چنین انتظاری از شوهرش دارد، امام صادق (علیه السلام) در این باره می‌فرماید: «لا ینبغی للمرأة ان تعطل نفسها»^۱ سزاوار نیست که زن بدون زینت و آرایش برای شوهرش بماند و در حدیث دیگر می‌فرمایند: «و لقد خرجن نساء من العفاف الی الفجور ما اخرجهن الا قلة تهیئة ازواجهن - زنانی از جاده عفت خارج شدند و علتی جز این نداشت که مردان آنها به خودشان نمی‌رسیدند»^۲

با توجه به این که دین مبین اسلام، اهمیت فراوانی برای حوزه بهداشت، قائل شده است، لازم است زن و مرد برای دوام خانواده به این مسئله توجه نمایند. تمیز و خوش بو بودن زوجین موجب نشاط و سرزندگی خانواده و تحکیم آن می‌شود. از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) نقل شده که بیشتر اوقات جامه سفید می‌پوشیدند.^۳ و نیز از امام صادق (علیه السلام) که بر پوشیدن لباس و کفش سفید سفارش می‌فرمودند.^۴ رنگ‌ها در روحیه انسان تأثیر دارد»^۵ برای جلوگیری از سردی خانواده حتی علاقه به خرید سوغاتی و یا دریافت سوغاتی در بین زن و مرد باید تا حدودی شبیه یکدیگر باشد و سعی کنند این سنت حسنه را در مورد یکدیگر انجام دهند، در روایات آمده است که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمودند: «در هر جمعه تحفه ای تهیه کنید و به خانه ببرید تا اهل خانه به آمدن جمعه خوشحال شوند. این در الفت و نشاط خانواده بسیار مؤثر است»^۶ ایشان در جای دیگر می‌فرمایند: «به یکدیگر هدیه دهید تا محبت‌ها افزوده گردد و غبار کینه‌ها از دلها رود»^۷

^۱ - صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۶۵

^۲ - مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۱۰۲

^۳ - کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۴۶۲

^۴ - همان، ج ۶، ص ۴۶۵-۴۶۲

^۵ - حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۱۳۶

^۶ - الفقه المنسوب الی الامام رضا علیه السلام، ص ۳۵۵

^۷ - مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۴۴

نتیجه‌گیری

نتایجی که از این پژوهش حاصل شده این است که پیشگیری از طلاق عاطفی نیازمند توجه همزمان به ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی است. تقویت مهارت‌های ارتباطی، گفت‌وگوی صمیمانه و محترمانه، توجه به نیازهای عاطفی یکدیگر، رعایت حقوق همسر، و افزایش گذشت و صبر، بنیان زندگی مشترک را مستحکم می‌سازد. همچنین بهره‌گیری از مشاوره خانواده، پایبندی به ارزش‌های اخلاقی و دینی، و ایجاد فضای محبت و آرامش در خانه، می‌تواند از شکل‌گیری شکاف‌های عاطفی جلوگیری کند. در نهایت، زوج‌هایی که بر پایه تفاهم، احترام و ایمان زندگی خود را بنا می‌نهند، نه تنها از طلاق عاطفی در امان خواهند بود بلکه به سوی آرامش و پایداری خانوادگی نیز گام برمی‌دارند. توجه به علائم طلاق عاطفی از اهمیت بسزایی برخوردار است و چنانچه زن و مرد از نظر مسائل اعتقادی و مذهبی با یکدیگر همسان و هم‌کفو نباشند، باعث فشار روانی طرفین خواهد شد عدم همسانی در اخلاق و خلق و خو، نداشتن رابطه عاطفی و محبت‌آمیز با همسران، اختلاف فاحش در رفتار، منش و شخصیت زن و شوهر، اختلاف از نظر جسمی و تمایلات جنسی، کم‌صبری، تفاوت سطح علمی و سواد زوجین، عدم درک متقابل از یکدیگر، آداب و رسوم متفاوت در ایجاد طلاق عاطفی دخالت غیرمستقیم خواهد داشت.

در پایان پیشنهاد می‌شود موضوع طلاق عاطفی در رسانه‌ها، مراکز آموزشی مثل حوزه و دانشگاه، مورد توجه محققین خبره و آگاه قرار گیرد و با زبان ساده و منطقی به مردم اطلاع رسانی شود.

منابع و مأخذ

* قرآن کریم

- * سید رضی ، محمد بن حسین ، گردآورنده نهج البلاغه ، مترجم محمد دشتی ، انتشارات مشهور ، قم ، ۱۳۷۹ ش
۱. ابوالحبیب، سیدعلی، شناخت طبایع، انتشارات راه کمال، چاپ ۱، ۱۳۸۶ ش
۲. امام خمینی ، سید روح الله ، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، نشر آثار امام خمینی، ۱۳۹۲ ش
۳. آذرنوش، آذرتاش، فرهنگ معاصر عربی، نشر نی، فارسی، ج ۱، ۱۳۹۴ ش
۴. پاینده، ابوالقاسم، (مترجم و گردآورنده)، نهج الفصاحه، مجموعه کلمات حضرت رسول اکرم(ص)، نشر جاویدان، ۱۳۷۶ ش
۵. حرعاملی، محمد ابن الحسن، وسایل الشیعه، انتشارات اسلامی، تهران، ۱۳۶۷ ش.
۶. حسین زاده ، سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت (ع) در تربیت فرزند ، نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۷ ش
۷. حسینی ، داود، روابط سالم در خانواده، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۹ ش
۸. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، چاپ دوم از دور جدید، دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۹۱ ش
۹. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ترجمه حسین خدایپرست، انتشارات نوید اسلام، چاپ ۵، ۱۳۸۸ ش
۱۰. سیاری، رئوف، مجموعه قوانین دست نویس، انتشارات کمک آزمون عدالت گستر جم، چاپ ۱، ۱۴۰۱ ش
۱۱. صدوق، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، محقق، غفاری، علی اکبر، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۳ ق
۱۲. طباطبائی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ترجمه موسوی همدانی، انتشارات جمهوری اسلامی، ۱۳۹۰ ش
۱۳. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الاخلاق ، ترجمه میر باقری، ابراهیم ، تهران ، انتشارات فرهانی، ۱۳۶۵

۱۴. عامل، جمال الدین محمد، **لمعة الدمشقيه**، چاپ قم، موسسه اسماعیلیان، ۱۳۷۵ش
۱۵. عمید، حسن، **فرهنگ فارسی عمید**، تهران، امیر کبیر، چاپ سی و هشت، ۱۳۹۰ش
۱۶. غزالی، محمد ابن محمد، **احیاء علوم الدین**، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ ۷، ۱۳۹۰ش
۱۷. فیض کاشانی، محمد محسن، **محجه البیضاء**، قم: جماعه المدرسین موسسه نشر اسلامی، ۱۴۱۷ق قرائتی، تفسیر نور، ج ۱، ص ۳۴۶
۱۸. قرائتی، محسن، **تفسیر نور**، ناشر موسسه در راه حق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۴ش
۱۹. کلینی، محمد بن یعقوب: **الکافی**، تحقیق علی اکبر غفاری، تهران، ۱۳۸۸ق.
۲۰. متقی هندی، علاءالدین ابن حسام الدین، **کنز العمال**، انتشارات دارالکتاب العلمیه، ۱۴۱۲ق
۲۱. مجلسی، محمد باقر، **بحار الانوار**، موسوی همدانی، دار الکتب الاسلامیه، چاپ ۴، ۱۳۸۲ش
۲۲. مطهری، یادداشت های استاد، انتشارات صدرا، ج ۵، ۱۳۸۵ش
۲۳. معین، محمد، **فرهنگ معین**، تدوین سید جعفر شهیدی، انتشارات امیر کبیر تهران، ۱۳۸۸ش
۲۴. مندراس، هانری و گوروچ، ژرژ، **مبانی جامعه شناسی**، انتشارات امیرکبیر، چاپ ۶، ترجمه باقر پرهام، ۱۳۸۴ش
۲۵. منسوب به امام رضا (علیه السلام)، **الفقه المنسوب الی الامام رضا علیه السلام**، قم، مؤسسه آل البيت علیهم السلام لإحياء التراث، ۱۴۰۶ق
۲۶. نجفی، شیخ محمد حسن، **جواهر الکلام**، تصحیح محمد قوچانی، چاپ بیروت، ۱۹۸۱م
۲۷. واثقی، قاسم، **درسهای از اخلاق مدیریت**، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ سوم، ۱۳۷۴ش
- نشریات و پایگاههای اینترنتی:**
۲۸. غیرتمند، مقاله آثار فردی و اجتماعی حجاب و نقش آن در امنیت اجتماعی زنان، پایگاه اطلاع رسانی حوزه، ۱۴۰۱/۸/۱۸